

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Веска Шошева, за дисертационния труд на Велина Желева Иванова на тема „Положителната стигма и формирането на личността на лица с увреждания в юношеска и младежка възраст“, за присъждане на ОКС „доктор“ по научната специалност Специална педагогика, от област на висше образование 1. Педагогически науки, ПН 1.2 Педагогика

Дисертационното изследване на Велина Иванова е посветено на сравнително малко проучвания проблем свързан с позитивната стигма, както у нас, така и в чужбина. Стигмата и нейното отрицателно отражение върху личността на човек с увреждане е проблем, проучван задълбочено, аналитично и с визия за преодоляването и недопускането му в обществото. Етикетът, който много често се поставя върху хората с различни по характер увреждания нанася сериозни поражения върху тяхното психосоматично състояние. Този проблем не само се отчита от обществото и научната общност, но той е подложен и на сериозни дискусии в съвременето ни с цел търсене на подходящи пътища и средства за преодоляването му.

За съжаление не така стои в теорията и практиката проблемът за положителната стигма. Изследването на нейното разпространение, както теоретичното и практическото и изясняване е сериозно предизвикателство пред конкретната научна област, конкретния изследовател и обществото като цяло. Автори като Ъ. Гофман, А.Кнуф, Л.Юпов, Д.Градев, М.Шиф посвещават поредица от свои трудове на позитивната стигма, но като цяло проблемът за позитивната стигма и нейните възможности за подобряване на състоянието на хората с увреждане в индивидуален и социален план е все още недостатъчно проучен. В този план на разсъждения считам, че изборът на тема на дисертационното изследване е много точно попадение и темата носи в себе си информираност на обществото и човека с увреждане като част от това общество, за онези параметри в процеса на общуването ни с хора с увреждания, които определят необходимостите за едно пълноценно взаимодействие с лице с увреждане. При това тя извежда необходимостта от зачитане на различието и признаването на другия, разбирай човека с увреждане, да бъде равнопоставен в обществото.

Приемайки тази теза Велина Иванова си поставя нелеката цел да установи как позитивната стигма оказва влияние върху изграждане личността на младите хора с увреждания при непосредствените им взаимоотношения в социума.

Самото изследване докторантът реализира в три етапа като през всеки етап се дават отговори на определени въпроси, формулирани в дизайна на изследването. За периода на изследователската процедура са потърсени отговори от общо 330 участника, от които 230 са лица без увреждания и 100 са лица с увреждания. Всичките 330 участника в изследването са във възрастта 15 – 30 години-юношеска и младежка възраст. Изборът на участници от този възрастов диапазон е поставил докторанта в трудна ситуация, особено като се има предвид, че от дадено населено място, подборът на участници от тази възраст (а някои от тях и с увреждания), е доста труден.

В представеният дисертационен труд коректно и точно са формулирани не само целта и задачите, но и обекта, предмета и двете хипотези. Прави добро впечатление, че към всяка една от хипотезите, за тяхното доказване или отхвърляне, са изведени конкретни задачи.

Използваният инструментариум е подбран адекватно, съобразно контингента, целта и задачите на изследването.

В изследването значително е разширен обхватът от участници с различни характеристики, юноши и младежи, от различни градове на страната, както и от Русия, Казахстан и Холандия.

Участниците от България и от страните, посочени по-горе, са представители на различни институции – училища, ЦНСТ, ДВХУ, Съюз на слепите, висши училища. Това разнообразие от участници в изследването е позволило на докторанта да изследва взаимоотношения на различни равнища и при различни обстоятелства.

Всички събрани данни и обработени чрез инструментариума са подложени на качествен и количествен анализ. При анализа на данните е използвана статистическа обработка чрез SPSS.

За дълбочината на проучването говорят и големият брой таблици и диаграми, чрез които се визуализират получените резултати.

Използваните:

„Скала за контакти с хора с увреждания“;

„Въпросник за социална приспособимост“;

„Въпросник Мотивация за общуване без предразсъдъци с хора с увреждания“, са позволили на докторанта да разкрие последователно и убедително особеностите при взаимоотношенията между юноши и младежи с увреждания и такива без увреждания, както и взаимоотношенията вътре в групата на младите хора с увреждания. В контекста на качествения анализ, докторантът е търсил наличие, присъствие на позитивната

стигма като маркер и характеристика на пълноценното взаимодействие при реализацията на общуването във формален и неформален план. Ще добавя и това, че наличието на позитивна стигма се търси и в чисто професионален план, като за целта са проучени и мнения на участници с ориентация към професионална дейност, свързана с лица с увреждания, това са студенти от специалностите „Социални дейности“, „Специална педагогика“ и „Лекарски асистент“.

Получените данни са позволили на докторанта да направи своите изводи от изследването в теоретичен и практически аспект. Положително оценявам и факта, че след анализ на резултатите от всяка методика са изведени конкретни изводи, които са определящи и извеждат най-типичното за представянето на позитивната стигма при конкретно реализирано взаимодействие на различните групи участници, разделени по пол, възраст и професионална ориентация. Тези конкретизирани изводи към всяка една от методиките дават основание да се подчертае прецизността, с която е работено. Към това трябва да се добави и факта, че преди да се подложат на статистическа обработка, резултатите от всяка методика са изчислени в проценти, в резултат, на което табличното им представяне е прецизирано.

Изводите в края на дисертационния труд представят стигмата в нейната негативна и позитивна страна. Ясно са очертани предимствата на позитивната стигма, като тук са изведени: задължителното търсене на позитивно отношение към лицето с увреждане, създаването на условия за пълноценно развитие на личността с увреждане, ранната диагностика и терапия, елиминирането на депривиращи и фрустриращи условия, разработката на законови рамки за пълноценното функциониране на юношите и младежите с увреждания и т.н.

Очертаване предимствата на позитивната стигма и извеждане на негативните страни на стигмата, като етикет, белег, за непълноценно съществуване, е в отговор на поставените въпроси в дизайна на изследването.

Като положителна страна на дисертационния труд отбелязвам и изведените основни тенденции в резултат на проучването, както и обективния подход, демонстриран от докторанта с отхвърлянето на една от хипотезите.

Приемам изведените от докторанта приноси, като подчертавам тяхната конкретност и обективност.

Представените публикации отразяват етапите от изследователската процедура и развитието на идеята на докторанта.

Авторефератът в съдържателен план представя най-важните и съществени страни от изследването и дава добра представа за дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Като имам предвид посочените положителни страни на дисертационния труд, обективното и прецизно представяне на разглеждания проблем, големият брой участници с техните разнообразни характеристики, критичният подход към разглеждания проблем, убедено предлагам на Уважаемите членове на Научното жури да подкрепят с положителния си вот присъждане на ОНС „доктор“ на Велина Желева Иванова по научната специалност Специална педагогика.

20.03.2019

Изготвил становището.....

Проф. Веска Шошева, дп